TAAD Yıl 17 . Sayı 68 . Ekim 2026
ISSN 1309-6826 - E-ISSN 3150-0919
Araştırma Makalesi/Research Article DOI: 10.54049/taad.2038500

DİJİTAL ORTAMDA ÇOCUKLARIN SİLAHLI GRUPLARA ALINMASI: "GÖNÜLLÜ" KATILIMIN HUKUKİ SINIRLARI

Recruitment of Children into Armed Groups in Digital Environments: The Legal Limits of "Voluntary" Participation

Perçem ARMAN*

Özet

Dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması, çocukların silahlı gruplara alınmasında kullanılan yöntemleri dönüştürmekte ve görünürde gönüllü katılımın hukuki değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Sosyal medya platformları, özel mesajlaşma sistemleri ve çevrim içi oyun ortamları, silahlı grupların çocuklara fiziksel temas kurmadan ulaşmasına, propaganda ve kişiselleştirilmiş iletişim yoluyla onları etkilemesine ve katılım süreçlerini kolaylaştırmasına imkan sağlamaktadır. Bu çalışma, dijital ortamın görünürde gönüllü katılım ile silahlı grubun çocuğu gruba alma davranışı arasındaki çizgiyi nasıl etkilediğini uluslararası insancıl hukuk çerçevesinde incelemektedir. Çalışmada, dijital ortamın yeni ve bağımsız bir silahlı gruba alma biçimi yaratmadığı; buna karşılık mevcut hukuki kuralların uygulandığı olgusal süreci dönüştürdüğü ileri sürülmektedir. Genel nitelikteki çevrim içi propaganda veya temas tek başına silahlı gruba alma olarak nitelendirilemez. İletişimin bireyselleşmesi, çocuğa yönelik ikna, vaat, yönlendirme ve lojistik kolaylaştırma ise silahlı gruba alma sürecinin somutlaşmasında önem taşımaktadır. Bununla birlikte gönüllü katılma bakımından belirleyici hukuki eşik, çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil olmasıdır. Çocuğun ilk teması kendisinin kurması veya katılma isteğini açıklaması, görünürde gönüllülüğün göstergesi olabilmekle birlikte, çocuklara sağlanan hukuki korumayı ortadan kaldırmamaktadır. Bu nedenle dijital ortamda gönüllülük, çocuğun katılım iradesinin oluştuğu çevrim içi ve çevrim dışı koşulların bütünü içinde değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Askerler, Çocukların Silahlı Gruplara Alınması, Gönüllü Katılım, Dijital Silahlı Gruba Alma, Uluslararası İnsancıl Hukuk

Abstract

The growing use of digital communication technologies is transforming the methods through which children are recruited into armed groups and complicating the legal assessment of apparently voluntary participation. Social media platforms, private messaging services and online gaming environments enable armed groups to reach children without physical contact, influence them through propaganda and personalized communication, and facilitate processes leading to their participation. This article examines, within the framework of international humanitarian law, how the digital environment affects the boundary between apparently voluntary participation and conduct by an armed group aimed at recruiting a child. It argues that the digital environment does not create a new and independent form of recruitment; rather, it transforms the factual

➢ *Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.*

➢ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 28.8.2026*

➢ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 23.10.2026*

* Doç. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı, Lefkoşa/KKTC, e-posta: percem.arman@neu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0003-1622-3009.

process to which existing legal rules apply. General online propaganda or contact cannot, by itself, be characterized as recruitment. The individualization of communication, persuasion, promises, guidance and logistical facilitation directed at a child may, however, indicate that the recruitment process has become more concrete. Nevertheless, the decisive legal threshold for voluntary enlistment remains the child's incorporation into an armed force or group. A child's initiation of contact or expressed willingness to join may indicate apparent voluntariness but does not remove the legal protection afforded to children. Voluntariness in digital environments should therefore be assessed in light of the totality of online and offline circumstances in which the child's decision to participate was formed.

Keywords: Child Soldiers, Recruitment of Children, Voluntary Enlistment, Digital Recruitment, International Humanitarian Law

GİRİŞ

Çocukların silahlı kuvvetlere ve silahlı gruplara alınması yeni bir olgu olmamakla birlikte, bu sürecin gerçekleştiği ortam ve kullanılan yöntemler önemli bir dönüşüm geçirmektedir. Geleneksel olarak kaçırma, fiziksel zorlama, tehdit, aile ve akran baskısı, yoksulluk veya temel ihtiyaçlara erişememe gibi koşullarla ilişkilendirilen çocukların silahlı gruplara alınması, günümüzde dijital platformların da bu sürecin bir parçası haline gelmesiyle yeni bir görünüm kazanmıştır. Nitekim çocukların silahlı gruplara katılımında fiziksel zorlamanın her zaman mevcut olmadığı, gerçek anlamda gönüllülük ile görünürde gönüllü katılım arasında bir gri alan bulunduğu ve yoksulluk, gıda ve barınma ihtiyacı, aile ve akran baskısı ile güvenlik arayışının çocukların katılım kararını etkileyebildiği uzun süredir ortaya konulmaktadır. Dijital ortam ise bu yapısal kırılganlıkları ortadan kaldırmamakta; aksine silahlı grupların çocuklara ulaşabileceği, onlarla etkileşim kurabileceği ve katılımı cazip gösterebileceği yeni araçlar sağlamaktadır[1].

Dijital araçların çocukların silahlı gruplara alınmasında kullanılması güncel uygulamada da somut biçimde gözlemlenmektedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından 2026 yılında yayımlanan Kolombiya raporunda, silahlı grupların sosyal medya üzerinden çocuklarla iletişim kurduğu ve 2025 yılında silahlı gruplara alınan çocukların yüzde 44'ünün sosyal medya aracılığıyla silahlı gruplara alındığına ilişkin verilere yer verilmiştir[2]. Çocuk Hakları Komitesi de 2026 tarihli Kolombiya'ya ilişkin sonuç gözlemlerinde, devlet dışı silahlı grupların çocukları silahlı gruplara alma amacıyla dijital platformlar ve sosyal medyayı artan ve sistematik biçimde kullanmasını açıkça bir endişe konusu olarak belirlemiştir[3].

---

1 Elijah Oluwatoyin Okebukola, 'Training Children for Armed Conflict – Where Does the Law Stand?' (2014) 14 *International Criminal Law Review* 588-618, 592-593.

2 Human Rights Watch, '*I Thought I'd Never See My Mom Again': Recruitment and Use of Children by Colombian Armed Groups'* (Human Rights Watch 2026) 32 < https://www.hrw.org/report/2026/08/24/i-thought-id-never-see-my-mom-again/recruitment-and-use-of-children-by-colombian> erişim tarihi 12 Eylül 2026.

3 Committee on the Rights of the Child, '*Concluding Observations on the Combined Sixth and Seventh Periodic Reports of Colombia*' UN Doc CRC/C/COL/CO/6-7 (27 February 2026) para. 55(i).

Bu gelişmeler, dijital ortamda başlayan bir ilişkinin çocuk asker alınmasına ilişkin mevcut uluslararası hukuk kuralları bakımından nasıl nitelendirileceği sorununu gündeme getirmektedir. Sorun yalnızca silahlı grupların çocuklara ulaşmak için yeni iletişim araçlarından yararlanması değildir. Daha güç olan mesele, propaganda, kişiselleştirilmiş içerik, doğrudan mesaj, ekonomik vaat, statü ve güç imgeleri veya yanıltıcı iş tekliflerinin etkisi altında bir çocuğun kendisinin silahlı grupla iletişim kurması ve katılmak istediğini belirtmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durumda çocuğun görünürde kendi inisiyatifiyle hareket etmesi, katılımın hukuken gönüllü kabul edilmesi için yeterli midir? Yoksa dijital etkileşim öncesinde ve sırasında silahlı grup tarafından gerçekleştirilen davranışlar ile çocuğun içinde bulunduğu kırılgan koşullar birlikte değerlendirilerek, görünürde gönüllü olan bu katılımın daha geniş bir silahlı gruba alınma sürecinin parçası olduğu mu kabul edilmelidir?

Bu soru, özellikle uluslararası ceza hukukunda zorla silahlı gruba alma ile gönüllü silahlı gruba katılma arasında yapılan ayrım bakımından önem taşımaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), *Ntaganda* kararında her iki kavramı da kişinin silahlı kuvvet veya gruba dahil edilmesi sonucunu doğuran silahlı gruba alınma biçimleri olarak tanımlamış; zorla silahlı gruba almayı cebir veya zorlamaya, gönüllü katılımı ise görünürde gönüllü bir temele dayanan dahil olmaya ilişkin bir kavram olarak ele almıştır. Mahkeme aynı zamanda on beş yaşından küçük çocuklar bakımından gönüllü ve zorla silahlı gruba alınma arasındaki ayrımın yapılmasının güç olabileceğini ve çocuğun rızasının gönüllü katılmaya ilişkin suçlama karşısında geçerli bir savunma oluşturmadığını teyit etmiştir[4]. *Lubanga* kararında da çocuğun silahlı kuvvet veya gruba alınmaya rızasının geçerli bir savunma olmadığı kabul edilmiş; zorla silahlı gruba alma ve gönüllü katılma suçlarının, on beş yaşından küçük çocuğun silahlı kuvvet veya gruba kaydedildiği ya da katıldığı anda gerçekleştiği belirtilmiştir[5]. Bununla birlikte, bu yaklaşım çocukların hiçbir koşulda irade veya karar verme kapasitesine sahip olmadığı şeklinde anlaşılmamalıdır. Mahkemenin kullandığı ifade, on beş yaşından küçük çocukların gerçek ve bilgilendirilmiş rıza gösterememesinin her durumda değil, sıklıkla söz konusu olacağını kabul etmekte; buna karşılık böyle bir rızanın varlığı halinde dahi bunun sanık bakımından savunma oluşturmayacağını ortaya koymaktadır[6].

---

4 *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (Trial Judgment) ICC-01/04-02/06-2359 (8 July 2019) para. 1105-1107.

5 *Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo* (Judgment pursuant to Article 74 of the Statute) ICC-01/04-01/06-2842 (14 March 2012) para. 617-618.

6 Isabel Maravall-Buckwalter, 'The Inconsistencies of Age-Related Incapacity Thresholds in International Law: Child Rape Victims at a Disadvantage' (2022) 22 *Human Rights Law Review* 1-21, 10.

Dijital ortamda çocukların silahlı gruplara alınması, bu nedenle mevcut yasağın kapsamından bütünüyle farklı yeni bir hukuki kategori yaratmaktan ziyade, silahlı gruba alma davranışının hangi aşamada hukuken ilgili eşiğe ulaştığının belirlenmesini güçleştirmektedir. Uluslararası hukuk ve insani yardım uygulamasında kullanılan silahlı gruba alma kavramlarının kapsamı her zaman örtüşmemektedir. İnsani koruma amacıyla kullanılan tanımlar, silahlı kuvvet veya gruplarla herhangi bir biçimde ilişkilendirilen çocukları koruma kapsamına alabilmek için daha geniş tutulurken, hukuki sorumluluğun belirlenmesinde kullanılan tanımlar daha dar koşullara dayanmaktadır[7]. Uluslararası ceza hukuku bakımından ise çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil edilmesi belirleyici önem taşımaktadır. Silahlı gruba almanın, çocuğun silahlı kuvvet veya gruba alınmasını ya da dahil edilmesini ifade ettiği ve bu sürecin mutlaka resmi veya törensel bir işlem gerektirmediği kabul edilmekle birlikte, failin davranışı ile çocuğun gruba katılması arasında doğrudan bir bağın bulunması gerektiği de belirtilmektedir[8]. Bu çerçevede genel nitelikteki çevrim içi propaganda ile belirli bir çocuğa yöneltilen iletişim, ikna, vaat, yönlendirme ve katılımın kolaylaştırılması arasında hukuki açıdan anlamlı bir ayrım yapılması gerekmektedir.

Çocukların silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara alınmasına ilişkin hukuki koruma, uluslararası insancıl hukuk kurallarıyla sınırlı değildir. Uluslararası insan hakları hukuku da çocukların silahlı çatışmalara katılımının ve silahlı birliklere alınmasının önlenmesine yönelik tamamlayıcı bir normatif çerçeve oluşturmaktadır. 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 38. maddesi, taraf devletlerin on beş yaşından küçük çocukların çatışmalara doğrudan katılmamaları için uygun olan tüm önlemleri almalarını ve bu kişileri silahlı kuvvetlerine almaktan kaçınmalarını öngörmektedir[9]. Bu koruma, 2000 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki Seçmeli Protokol ile geliştirilmiş; Protokol devletlerin silahlı kuvvetleri bakımından zorunlu ve gönüllü alıma ilişkin daha yüksek yaş standartları ve güvenceler getirirken, 4. maddesinde devletlerin silahlı kuvvetlerinden farklı silahlı grupların on sekiz yaşın altındaki kişileri hiçbir koşulda silahlı birliklerine almamaları veya düşmanca eylemlerde kullanmamaları gerektiğini düzenlemiştir[10]. Bu nedenle çocukların silahlı birliklere alınmasına ilişkin uluslararası hukuki çerçeve, uluslararası insancıl hukuk kurallarının yanı sıra, özellikle çocukların yaşı, gönüllü ve zorunlu alım ile devlet dışı silahlı gruplar bakımından özel

---

7 Michelle Legassicke, Dustin Johnson and Catherine Gribbin, 'Definitions of Child Recruitment and Use in Armed Conflict: Challenges for Early Warning' (2024) 26(3) *Civil Wars* 430-454, 431.

8 Okebukola (n 1) 593.

9 20 Kasım 1989 tarihli *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*, madde 38(2)-(3); Perçem Arman, *Çocuk Savaşçıların Uluslararası Hukuktaki Statüsü* (Yetkin Yayınları 2021) 102-105.

10 25 Mayıs 2000 tarihli *Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki Seçmeli Protokol*, madde 2-4; Arman (n 9) 105-114.

koruma standartları getiren uluslararası insan hakları hukuku düzenlemelerini de içermektedir[11].

Bu geniş uluslararası hukuki çerçeve içinde, çalışma özellikle dijital ortamın çocukların silahlı gruplara alınmasında görünürde gönüllü katılım ile silahlı grubun çocuğu gruba alma davranışı arasındaki çizgiyi nasıl etkilediğine odaklanmakta ve meseleyi uluslararası insancıl hukuk bağlamında ve çocukların silahlı gruplara alınmasına ilişkin kurallar çerçevesinde incelemektedir. Çalışmanın temel savı, dijital ortamın çocukların silahlı gruplara alınmasında yeni ve bağımsız bir suç tipi yaratmadığı; buna karşılık zor kullanmaya dayalı klasik silahlı gruba alma biçiminden, çocuğun görünürde kendi inisiyatifiyle hareket ettiği katılım biçimlerine geçişi kolaylaştırdığıdır. Bu nedenle dijital propaganda veya temasın tek başına tamamlanmış gönüllü katılma fiili ile özdeşleştirilmesi yerine, çevrim içi etkileşimin niteliği, bireyselleşme düzeyi, çocuğa yöneltilen vaat veya yönlendirmeler, silahlı grubun davranışı ile çocuğun gruba katılması arasındaki bağlantı ve nihayet çocuğun gruba fiilen dahil olup olmadığı birlikte değerlendirilmelidir. Bu amaçla çalışma öncelikle çocukların silahlı gruplara alınmasında gönüllülük sorununu uluslararası insancıl hukuk çerçevesinde ele alacak; ardından dijital ortamın çocukların silahlı gruplara alınmasında yeni bir alan olarak ortaya çıkışını inceleyecektir. Sonraki bölümde dijital etkileşimin hangi koşullarda gönüllü katılma fiiliyle hukuken ilişkilendirilebileceği, ilgili uluslararası ceza yargısı kararlarından da yararlanılarak değerlendirilecek ve son olarak görünürde gönüllü dijital katılımın hukuki sonuçları tartışılacaktır.

I. ÇOCUKLARIN SİLAHLI GRUPLARA ALINMASINDA GÖNÜLLÜLÜK SORUNU

Çocukların silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara alınmasına ilişkin uluslararası insancıl hukuk kuralları, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ile 1977 tarihli Ek Protokollerinde farklı kapsam ve çatışma türleri bakımından düzenlenmiştir. IV No.lu Cenevre Sözleşmesi'nin 50(2). maddesi, işgalci devletin çocukları kendisine bağlı oluşum veya örgütlere alamayacağını öngörmekte; ancak bu hüküm işgal bağlamıyla sınırlı bir koruma sağlamaktadır[12]. Çocukların silahlı kuvvetlere alınmasına ilişkin daha açık ve genel düzenleme ise I No.lu Ek Protokol'ün 77(2). maddesinde yer almakta; hüküm, on beş yaşından küçük çocukların doğrudan çatışmalara katılmaması için çatışmanın taraflarının mümkün olan bütün tedbirleri almasını ve özellikle bu çocukları silahlı kuvvetlerine almaktan kaçınmasını öngörmektedir[13]. Uluslararası olmayan silahlı çatışmalar bakımından II No.lu

---

11 Arman (n 9) 99-114.

12 *12 Ağustos 1949 tarihli Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi* (IV No.lu Cenevre Sözleşmesi), madde 50(2).

13 *12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'ne Ek Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokol*, 8 Haziran 1977 (I No.lu Ek Protokol), madde 77(2).

Ek Protokol'ün 4(3)(c) maddesi daha kesin bir ifade kullanarak, on beş yaşından küçük çocukların silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara alınamayacağını ve çatışmalara katılmalarına izin verilemeyeceğini düzenlemektedir[14]. Çocukların silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara alınmaması ayrıca uluslararası teamül hukukunda da kabul edilmekte ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi tarafından Kural 136 kapsamında hem uluslararası hem de uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda uygulanabilir bir kural olarak belirlenmektedir[15].

Bununla birlikte, Ek Protokollerde kullanılan "silahlı gruba alma" kavramının gönüllü katılımı ne ölçüde kapsadığı öğretide tartışmasız değildir. I No.lu Ek Protokol'ün 77(2). maddesinin hazırlık çalışmalarında "gönüllü katılımın kabul edilmesi" yönündeki ifadenin metinden çıkarılmış olması, silahlı gruba alma ile gönüllü katılım arasındaki ilişkinin farklı yorumlanmasına yol açmıştır. Bu çerçevede, silahlı gruba alma davranışının silahlı kuvvet veya grubun daha aktif bir davranışını gerektirdiği; gönüllü katılımın ise çocuğun gruba dahil edilmesinde daha pasif bir kabul biçimini ifade edebileceği ileri sürülmektedir[16].

İnsani koruma alanında kullanılan Paris İlkeleri (*Paris Principles*) de silahlı gruba alma kavramını yalnızca zor kullanılarak gerçekleştirilen katılımla sınırlandırmamakta; "silahlı gruba alma"yı çocukların herhangi bir silahlı kuvvet veya silahlı gruba zorunlu, zorla veya gönüllü biçimde alınmasını kapsayan geniş bir kavram olarak tanımlamaktadır[17]. Çocukların silahlı gruplara alınmasında gönüllülük, fiziksel zorlama ile özgür iradeye dayanan katılım arasında kesin bir ayrım yapılmasına elverişli değildir. Bir çocuğun kaçırılmamış, tehdit edilmemiş veya fiziksel olarak zorlanmamış olması, silahlı gruba katılma kararının zorlayıcı koşullardan bağımsız biçimde oluştuğunu göstermemektedir. Nitekim çocukların görünürde gönüllü katılımı bakımından gerçek anlamda gönüllü rıza ile görünürde gönüllü rıza arasında bir gri alan bulunduğu; aşırı yoksulluk, temel ihtiyaçlara erişim, güvenlik arayışı, aile ve akran baskısı gibi koşulların çocuğun silahlı gruba katılma kararını şekillendirebildiği belirtilmektedir[18]. Bu nedenle gönüllülüğün yalnızca fiziksel cebrin bulunup bulunmadığına göre değerlendirilmesi, çocuğun kararının oluştuğu koşulları göz ardı etme riski taşımaktadır. Nitekim Uluslararası Kızılhaç Komitesi de çocukların silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara katılım biçimlerinin tek tip olmadığını; bazı çocukların bu yapılara katılmayı aktif biçimde aradığını, bazılarının ise kaçırılarak veya zorlanarak dahil edildiğini belirtmektedir. Komite ayrıca

---

14 *12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'ne Ek Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokol*, 8 Haziran 1977 (II No.lu Ek Protokol), madde 4(3)(c).

15 International Committee of the Red Cross (ICRC), *Customary International Humanitarian Law Database*, Rule 136, 'Recruitment of Child Soldiers'.

16 Gus Waschefort, *International Law and Child Soldiers* (Hart Publishing 2015) 69-70.

17 *The Paris Principles: Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces or Armed Groups* (February 2007) para 2.4

18 Okebukola (n 1) 592-593.

yoksulluk, aileden kopma, korunma ihtiyacı, sosyal statü arayışı ve akranlarla birlikte olma isteği gibi koşulların çocukların silahlı gruplara yönelmesinde etkili olabileceğine dikkat çekmektedir[19].

Bu sorun, çocukların kendi katılımlarını gönüllü olarak tanımlayabildiği durumlarda daha belirgin hale gelmektedir. Nepal'de eski çocuk askerlerle gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların yaklaşık yüzde 80'i silahlı gruba gönüllü olarak katıldığını belirtmiştir[20]. Bununla birlikte, çocuğun katılımını gönüllü olarak tanımlaması, bu kararın ekonomik ve sosyal koşullardan bağımsız olduğu anlamına gelmemektedir. Çatışma deneyimleri, ekonomik ve sosyal güvensizlik, aile ilişkilerinin zayıflaması, aidiyet ihtiyacı ve akran etkisi çocukların silahlı gruplara yönelmesinde etkili olabilmektedir[21]. Bu faktörlerin bir arada bulunması, zorla katılım ile görünürde gönüllü katılım arasındaki ayrımın yalnızca çocuğun katılma iradesini açıklamasına dayanılarak kurulamayacağını göstermektedir.

Bu noktada çocuğun karar verme kapasitesi ile bu kararın hukuki sonuçları birbirinden ayrılmalıdır. Çocuğun silahlı gruba katılmak yönünde bir irade ortaya koyabilmesi, bu iradenin hukuken serbest ve bilgilendirilmiş bir seçim olarak kabul edilmesini zorunlu kılmamaktadır. Aynı şekilde, çocuğun silahlı gruba katılma yönünde bir karar verebilmesi, bu kararın ekonomik güçlükler, sosyal baskılar ve güvenlik ihtiyacı gibi koşullardan bağımsız biçimde oluştuğu anlamına gelmemektedir. Çocukların gönüllü katılımında asıl mesele, iradenin mevcut olup olmadığından ziyade, bu iradenin hangi koşullarda oluştuğunun değerlendirilmesidir[22]. Sierra Leone Özel Mahkemesinin *AFRC* kararında da gönüllü katılma, silahlı kuvvet veya gruba gönüllü olarak katılmak isteyen kişilerin kabul edilmesi ve kaydedilmesi olarak tanımlanmıştır[23].

---

19 International Committee of the Red Cross, *Children Associated with Armed Forces or Armed Groups* (ICRC June 2017) 2-3 < https://www.icrc.org/en/publication/0824-children-associated-armed-forces-or-armed-groups > erişim tarihi 12 Eylül 2026.

20 Brandon A Kohrt, Minyoung Yang, Sauharda Rai, Anvita Bhardwaj, Wietse A Tol and Mark J D Jordans, 'Recruitment of Child Soldiers in Nepal: Mental Health Status and Risk Factors for Voluntary Participation of Youth in Armed Groups' (2016) 22(3) *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology* 208–216, 208.

21 Alexandra H Blackwell, Yvonne Agengo, Daniel Ozoukou, Julia Ulrike Wendt, Alice Nigane, Paradis Goana, Bertin Kanani and Kathryn Falb, 'Drivers of "Voluntary" Recruitment and Challenges for Families with Adolescents Engaged with Armed Groups: Qualitative Insights from Central African Republic and Democratic Republic of the Congo' (2023) 3(5) *PLOS Global Public Health* e0001265, 1-25, 10, 19; Line Baagø-Rasmussen, Carin Atterby and Laurent Dutordoir, 'Building the Case for a Social and Behaviour Change Approach to Prevent and Respond to the Recruitment and Use of Children by Armed Forces and Armed Groups' (2023) 105(924) *International Review of the Red Cross* 1729-1757, 1756.

22 Arman (n 9) 32-33.

23 *Prosecutor v Alex Tamba Brima, Brima Bazzy Kamara and Santigie Borbor Kanu* (Trial Judgment) SCSL-04-16-T (20 June 2007) para 735.

Uluslararası ceza yargısı kararları da bu ayrımın açıklığa kavuşturulmasında yorumlayıcı bir işlev görmektedir. *Ntaganda* kararında UCM, zorla silahlı gruba alma ile gönüllü katılmayı silahlı kuvvet veya gruba dahil olmanın farklı biçimleri olarak ele almış; on beş yaşından küçük çocuklar bakımından gönüllü ve zorla katılım arasında ayrım yapmanın güç olabileceğine dikkat çekmiştir. Mahkeme, bu çocukların gerçek ve bilgilendirilmiş rıza gösterme imkanının sınırlı olabileceğini belirtirken, çocuğun rızasının gönüllü katılmaya ilişkin suçlama karşısında savunma oluşturmadığını da açıkça kabul etmiştir[24].

Lubanga kararındaki yaklaşım da çocuğun iradesinin varlığı ile bu iradeye bağlanabilecek hukuki sonucu birbirinden ayırmaktadır. Mahkeme, çocukların silahlı kuvvet veya gruba hangi biçimde alındıklarının değerlendirilmesinde zorlama veya görünürde gönüllülüğün olgusal önem taşıyabileceğini kabul etmekle birlikte, on beş yaşından küçük çocuğun rızasının hukuki korumayı ortadan kaldıran bir savunma oluşturmadığını belirtmiştir[25]. Bu yaklaşım, çocuğun iradesini bütünüyle yok saymamakta; ancak görünürde gönüllü bir katılımın varlığından hareketle çocuğa sağlanan korumanın bertaraf edilmesini engellemektedir.

Dolayısıyla çocukların silahlı gruplara alınmasında gönüllülük, "çocuk katılmak istedi mi?" sorusuna indirgenemez. Katılma iradesinin hangi koşullarda ortaya çıktığı, çocuğun önündeki gerçek seçenekler, silahlı grubun bu kararın oluşumundaki etkisi ve çocuğun içinde bulunduğu kırılganlıklar birlikte değerlendirilmelidir. Bu yaklaşım dijital ortam bakımından özellikle önem kazanmaktadır. Çocuğun bir silahlı grupla çevrim içi ortamda kendisinin iletişim kurması veya katılmak istediğini kendisinin ifade etmesi mümkün olmakla birlikte, bu görünürdeki inisiyatif, kararın öncesinde gerçekleşen propaganda, ikna, vaat veya diğer yönlendirme biçimlerini kendiliğinden önemsiz hale getirmemektedir. Bu nedenle dijital ortamın gönüllülük üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi, öncelikle bu ortamın çocuk ile silahlı grup arasındaki ilişkiyi nasıl dönüştürdüğünün incelenmesini gerektirmektedir.

II. DİJİTAL ORTAMIN YENİ BİR SİLAHLI GRUBA ALMA ALANI OLARAK ORTAYA ÇIKIŞI

Dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması, çocukların silahlı gruplara alınmasında kullanılan geleneksel yöntemleri bütünüyle ortadan kaldırmamakla birlikte, silahlı grupların çocuklara ulaşabileceği alanı önemli ölçüde genişletmiştir. Çocuk ile silahlı grup arasındaki ilk temasın artık aynı fiziksel mekanda gerçekleşmesi gerekmemekte; sosyal medya platformları ve diğer çevrim içi iletişim araçları, propaganda ve yönlendirmenin coğrafi mesafeden bağımsız biçimde yürütülmesine imkan vermektedir. Paris İlkeleri Uygulama El Kitabı (*Paris Principles Operational Handbook*), sosyal medyanın yaygın kullanımının silahlı grupların çocukları

[24] *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (n 4) para. 1105-1107.

[25] *Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo* (n 5) para. 617.

telkin etmesi, manipüle etmesi ve ardından gruba alması bakımından yeni yollar oluşturduğunu ve sınır ötesi silahlı gruba almayı da kolaylaştırdığını belirtmektedir[26]. Dijital teknolojilerin çocukların silahlı çatışmalarla ilişkisini dönüştürdüğü daha önceki çalışmalarda da gündeme getirilmiş; bilgi ve iletişim teknolojilerinin çocukların çatışmaya fiziksel yakınlık olmaksızın dahil olmasını mümkün hale getirdiği ve dijital ortamda çocukların gönüllü, gönülsüz veya farkında olmaksızın çatışmayla bağlantılı süreçlere çekilebileceği belirtilmiştir[27].

Dijital ortamın ayırt edici yönü yalnızca iletişimin çevrim içi hale gelmesi değildir. Dijital teknolojiler, silahlı gruplara belirli çocuklara ulaşma, onların çevrim içi davranışlarından veya kişisel verilerinden hareketle kırılganlıklarını belirleme ve iletişimi bu özelliklere göre şekillendirme imkanı da sağlayabilmektedir. Çocukların veri profilleri ile iletişim çevrelerinin silahlı aktörler tarafından kullanılabilmesi, kırılgan durumdaki çocuklara erişimi kolaylaştırabilmekte; viral video propagandası, kimliğe bürünme, duygusal hedefleme ve çevrim içi grup baskısı da çocukların silahlı gruplara yöneltilmesinde kullanılabilmektedir. Algoritmaların çocukların çevrim içi davranışlarını ve sosyal etkileşimlerini biçimlendirme kapasitesinin, silahlı çatışmalarda siyasi etki ve silahlı gruba alma amacıyla da kullanılabileceği dikkat çekmektedir[28].

Bu dönüşüm güncel uygulamada özellikle Kolombiya örneğinde açık biçimde görülmektedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (*Human Rights Watch*) 2026 tarihli raporuna göre, 2025 yılında silahlı gruplara alınan çocukların yüzde 44'ünün sosyal medya aracılığıyla silahlı gruplara alındığı bildirilmiştir. Raporda TikTok ve Facebook üzerinden silahlı grup yaşamını cazip gösteren içeriklerin yayıldığı, yanıltıcı iş tekliflerinin kullanıldığı ve çocuklarla hem açık sohbet alanlarında hem de özel mesajlaşma yoluyla iletişim kurulduğu belirtilmektedir. Silahlı gruplarla bağlantılı bazı Facebook hesaplarının katılmak isteyen kişileri özel iletişime yönlendirdiği ve gruba katılmaya istekli kişilere ulaşım sağlamayı teklif ettiği de tespit edilmiştir[29].

Sosyal medya platformlarının işleyişi, silahlı gruba alma sürecinde çocuğun yalnızca doğrudan bir mesajın pasif alıcısı olmadığı daha karmaşık bir etkileşim modeli ortaya çıkarmaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün araştırmasında, silahlı gruplarla bağlantılı içerikleri görüntüleyen araştırma hesabına benzer içerik

---

26 UNICEF and Save the Children, *Paris Principles Operational Handbook* (2022) 48 < https://www.unicef.org/documents/paris-principles-operational-handbook > erişim tarihi 12 Eylül 2026.

27 Ben O'Bright, 'Child Soldiery in the Information Age' (2017) 2 *Allons-y* 53-70, 63-64.

28 Eleonore Pauwels, *Protecting Children in Cyberconflicts* (UNICEF Office of Global Insight and Policy 2022) 12-13 <https://www.unicef.org/innocenti/reports/protecting-children-cyberconflicts> erişim tarihi 12 Eylül 2026. Ayrıca genel olarak bkz. Arthur van Coller, 'Artificial Intelligence, Targeted Communication, and the Recruitment of Children in Armed Conflict' (2025) 50 *South African Yearbook of International Law* 1-47.

29 Human Rights Watch (n 2) 32-34.

ve hesapların platform tarafından önerilmeye başlandığı gözlemlenmiştir. Raporda ayrıca silah, para, üniforma ve askeri yaşam imgelerini sergileyen içeriklerin silahlı grup üyeliğini cazip gösterebildiği; "silahlı grup etkileyicileri" (*armed influencers*) olarak nitelendirilen kişilerin para ve silah sergileyerek grubun gücünü görünür kıldığı ve çocuklar dahil yeni katılımcıları çekmeye çalıştığı belirtilmektedir. Facebook üzerinden çocuklara doğrudan mesaj gönderilerek gruba katılma "fırsatı" sunulduğuna ilişkin vakalar da kaydedilmiştir[30].

Çocuklara erişim sosyal medya platformlarıyla da sınırlı değildir. Aynı raporda, çevrim içi çok oyunculu oyunların ve nişancı oyunlarının da silahlı gruplar tarafından çocuklarla temas kurmak ve onların becerilerini belirlemek amacıyla kullanıldığına ilişkin bilgiler yer almaktadır[31]. Sohbet ve mesajlaşma özellikleri içeren çevrim içi oyun platformlarının genç kullanıcılarla propaganda ve bireysel iletişim kurulmasına elverişli alanlara dönüşebildiği belirtilmektedir[32]. Nitekim çevrim içi oyun ortamlarında silahlı grupların çocuklarla ortak oyun deneyimi üzerinden temas kurabildiği, güven ilişkisi geliştirdikten sonra iletişimi daha özel alanlara taşıyabildiği, paylaşılan içeriğin niteliğini giderek yoğunlaştırabildiği ve çocuğun gruba dahil olmasına yönelik doğrudan davranışlar talep edebildiği belirtilmektedir[33]. Bu durum, dijital silahlı gruba alma bakımından sosyal medya, oyun platformları ve özel mesajlaşma sistemleri arasında kesin sınırlar çizmenin güçleştiğini göstermektedir.

Dijital araçların kullanılması, bununla birlikte, çocukların silahlı gruplara katılmasına yol açan ekonomik ve sosyal koşulların önemini ortadan kaldırmamaktadır. Ekonomik güçlükler, aidiyet arayışı ve akran baskısı gibi faktörlerin çocukların silahlı gruplara yönelmesinde etkili olmaya devam ettiği ortaya konulmaktadır[34]. Dijital ortamın getirdiği yenilik, bu kırılganlıkların yerine geçmesinden ziyade, silahlı grupların bunlara daha doğrudan ve sürekli biçimde erişebilmesini sağlamasıdır. Ekonomik vaat, statü ve güç imgeleri veya bir gruba ait olma duygusu, çevrim içi içerik ve kişiselleştirilmiş iletişim yoluyla çocuğa ulaştırılabilmektedir[35]. Bu nedenle dijital silahlı gruba alma, çevrim dışı kırılganlıklardan bağımsız bir olgu olarak değil, mevcut itici ve çekici faktörlerin yeni iletişim araçları üzerinden işletilebildiği bir süreç olarak değerlendirilmelidir[36]. Paris İlkeleri

---

30 Human Rights Watch (n 2) 33-34, 38.

31 Human Rights Watch (n 2) 40.

32 Pauwels (n 25) 13.

33 Galen Lamphere-Englund, *Protecting Children in Online Gaming: Mitigating Risks from Organized Violence* (UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Working Paper, October 2025) 13 <https://www.unicef.org/innocenti/reports/protecting-children-online-gaming> erişim tarihi 12 Eylül 2026.

34 Rasmussen, Atterby and Dutordoir (n 18) 1756.

35 Pauwels (n 25) 12-13.

36 Rasmussen, Atterby and Dutordoir (n 18) 1756.

Uygulama El Kitabı da çocukların silahlı gruplara katılma nedenlerinin açık kaçırmadan ekonomik zorunluluk nedeniyle katılmaya kadar uzanan bir zorlama sürekliliği üzerinde yer aldığını; sosyal medyadaki kitlesel kampanyaların ise çocukları manipüle ederek silahlı gruplara çekmenin güçlü bir aracına dönüştüğünü belirtmektedir[37]. Dijital ortamın dönüştürücü etkisi yalnızca bu kırılganlıklara erişimi kolaylaştırmasıyla sınırlı değildir. Çevrim içi alan, silahlı grupla kurulan ilişkinin fiziksel yakınlığa bağlı olmaksızın gelişebilmesini sağlamakta ve gruba alınma ile silahlı grupla ilişkilendirilme arasındaki sınırları daha gayriresmi ve akışkan hale getirebilmektedir[38].

Bu olgunun uluslararası düzeyde de görünür hale geldiği görülmektedir. Çocuk Hakları Komitesi 2026 tarihli Kolombiya'ya ilişkin sonuç gözlemlerinde, devlet dışı silahlı gruplar ile suç örgütlerinin dijital platformları ve sosyal medyayı çocukların silahlı gruplara alınması, kullanılması ve cinsel sömürüsü amacıyla artan ve sistematik biçimde kullanmasını özel bir endişe konusu olarak kaydetmiştir[39]. Her ne kadar bu tespit bu çalışmada insan hakları hukuku bakımından ayrıca incelenmeyecek olsa da, dijital araçların çocukların silahlı gruplara alınmasında münferit bir yöntem olmaktan çıkıp güncel uygulamanın belirgin unsurlarından biri haline geldiğini ortaya koyan olgusal bir gösterge niteliğindedir.

Dijital ortam böylece silahlı gruba alma sürecinin başlangıç noktasını ve izlediği yolu değiştirebilmektedir. Çocuk önce genel nitelikte propaganda içeriğiyle karşılaşabilir, algoritmik öneriler yoluyla benzer içeriklere tekrar tekrar maruz kalabilir, daha sonra belirli bir hesap veya kişiyle etkileşime geçebilir ve bu ilişki özel mesajlaşma, vaat, ikna veya fiziksel katılımın kolaylaştırılması aşamasına ilerleyebilir. Ancak dijital etkileşimin bu farklı biçimlerinin, çocuğun silahlı gruba alınması bakımından hukuken aynı şekilde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu noktada belirleyici sorun, genel nitelikteki propaganda faaliyetlerinin hangi aşamada belirli bir çocuğun silahlı gruba alınmasına yönelik davranışa dönüştüğünün tespitidir. Bu nedenle, çevrim içi etkileşimin hangi aşamada çocuğun silahlı gruba gönüllü katılmasıyla hukuken ilişkilendirilebileceğinin belirlenmesi, bir sonraki bölümün temel inceleme konusunu oluşturmaktadır.

III. DİJİTAL ETKİLEŞİMDEN GÖNÜLLÜ KATILMAYA: HUKUKİ EŞİĞİN BELİRLENMESİ

Dijital ortamda gerçekleşen her temasın çocuğun silahlı gruba alınmasıyla hukuken ilişkilendirilmesi mümkün değildir. Bir silahlı grubun sosyal medya

---

37 UNICEF and Save the Children (n 23) 44-45.

38 Melissa Hollobon, David Hughes and Panthea Pourmalek, 'Children and Cyberconflict: (Re)assessing Harm and the Capacity of Legal Instruments to Protect' in Christelle Molima Bameka, Jastine C Barrett, Mohamed Kamara, Karl Hanson and Mark A Drumbl (eds), *Children and Violence: Agency, Experience, and Representation in and beyond Armed Conflict* (Routledge 2025) 105-124, 112.

39 Committee on the Rights of the Child (n 3) para. 55(i).

üzerinden genel nitelikte propaganda yayımlaması veya silahlı grup yaşamını cazip gösteren içerikler paylaşması ile belirli bir çocukla iletişim kurarak onun gruba katılmasını sağlamaya yönelik davranışlarda bulunması arasında ayrım yapılması gerekir. Bu ayrımın belirlenmesinde hareket noktası, silahlı gruba alma kavramının çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil edilmesiyle bağlantılı olmasıdır. Nitekim UCM, zorla silahlı gruba alma ile gönüllü katılmayı, kişinin silahlı kuvvet veya gruba dahil edilmesi sonucunu doğuran silahlı gruba alma biçimleri olarak tanımlamaktadır[40].

Bu yaklaşım, dijital ortam bakımından genel nitelikteki etkileşim ile belirli bir çocuğun gruba katılmasına yönelen davranışların birbirinden ayrılmasını gerektirmektedir. Çocuğun propaganda, ideolojik içerik veya silahlı grup yaşamını cazip gösteren paylaşımlarla karşılaşması, daha sonraki katılma kararının oluşumunda etkili olabilir. Bununla birlikte, bu tür içeriklere maruz kalınması tek başına çocuğun silahlı gruba dahil edildiğini göstermemektedir. Buna karşılık iletişimin belirli bir çocuğa yönelmesi; çocuğun katılma isteğine cevap verilmesi, kendisine vaatlerde bulunulması, yönlendirilmesi veya gruba ulaşmasının kolaylaştırılması, genel propaganda faaliyetinden farklı bir değerlendirmeyi gerektirir. Ancak bu davranışların da tek başına tamamlanmış bir silahlı gruba alma fiiliyle özdeşleştirilmemesi gerekir. Belirleyici olan, söz konusu davranışlar ile çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil olması arasında bağlantı kurulabilmesidir[41].

Bu ayrım, silahlı gruba alma sürecinde gerçekleştirilen hazırlayıcı davranışlar bakımından da önem taşımaktadır. Çocukların silahlı çatışma için eğitilmesine ilişkin değerlendirmelerde, eğitimin çocuğun silahlı kuvvet veya gruba katılmasından sonra gerçekleşmesi halinde tek başına gönüllü katılma kapsamında değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir. Buna karşılık çocuğun silahlı kuvvet veya gruba kabul edilmesini sağlayan davranışlar, gönüllü katılmanın daha geniş anlamı içinde değerlendirilebilmektedir[42]. Bu ayrım dijital ortam bakımından da işlevseldir. Çevrim içi propaganda, mesajlaşma, ikna veya yönlendirme, yalnızca gerçekleşmiş olmaları nedeniyle gönüllü katılma olarak nitelendirilemez; bu davranışların çocuğun gruba dahil olmasıyla bağlantısı ayrıca değerlendirilmelidir.

Dijital etkileşimin hukuken silahlı gruba alma süreciyle ilişkilendirilebilmesinde iletişimin bireyselleşme düzeyi ve çocuğun gruba katılımını somutlaştıran davranışlar önem kazanmaktadır. Belirli bir çocuğun katılma isteğine cevap verilmesi, özel mesajlaşmaya yönlendirilmesi, kendisine gruba katılım konusunda açık bir teklif sunulması veya ulaşım gibi katılımı fiilen mümkün kılan lojistik desteğin sağlanması, genel nitelikteki propagandadan farklı bir aşamaya işaret

40 *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (n 4) para. 1105.

41 Okebukola (n 1) 593.

42 Okebukola (n 1) 603-604; Prosecutor v Moinina Fofana and Allieu Kondewa (Appeal Judgment) SCSL-04-14-A (28 May 2008) para. 144-145.

etmektedir[43]. Nitekim güncel uygulamada, silahlı gruplarla bağlantılı sosyal medya hesaplarının katılmak isteyen kişilerle doğrudan iletişim kurduğu ve ulaşım masraflarını karşılamayı teklif ettiği vakalar kaydedilmiştir[44]. Bununla birlikte, bu tür davranışların hukuki önemi, yalnızca çevrim içi ortamda gerçekleşmiş olmalarından değil, çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil olmasıyla kurdukları bağlantıdan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla dijital ortamda silahlı gruba alma bakımından belirleyici eşik, iletişimin teknik biçiminden ziyade, çocuğun gruba dahil edilmesine yönelen sürecin ne ölçüde somutlaştığıdır.

Çocuğun silahlı grupla ilk teması kendisinin kurması da bu değerlendirmeyi tek başına değiştirmemektedir. Dijital ortamda çocuk, propaganda veya silahlı grup yaşamını cazip gösteren içeriklerle karşılaştıktan sonra gruba nasıl katılabileceğini sorabilir veya doğrudan iletişim kurabilir. Güncel uygulamada da kullanıcıların sosyal medya paylaşımlarının altında silahlı gruplara nasıl katılabileceklerini sordukları ve bunun ardından özel mesajlaşmaya yönlendirildikleri örneklere rastlanmaktadır[45]. Bununla birlikte, çocuğun iletişimi başlatmış olması, sonraki sürecin silahlı grup tarafından yönlendirilmediği veya çocuğun gruba dahil edilmesine yönelik davranışların bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Gönüllü katılmanın da silahlı gruba alma biçimlerinden biri olarak kabul edilmesi karşısında, belirleyici olan ilk mesajın kim tarafından gönderildiği değil, çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil olmasıyla sonuçlanan sürecin niteliğidir[46]. Bu nedenle dijital ortamda çocuğun görünürde kendi inisiyatifiyle hareket etmesi, silahlı grubun daha önceki propaganda faaliyetleri ile sonraki bireyselleştirilmiş iletişim, ikna, vaat veya lojistik destek davranışlarının hukuki değerlendirme dışında bırakılmasını gerektirmez.

Çevrim içi ilişkinin tamamlanmış gönüllü katılma olarak değerlendirilebilmesi bakımından belirleyici eşik, çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil olduğu andır. UCM, gönüllü katılmanın çocuğun silahlı kuvvet veya gruba kaydedildiği ya da gruba katıldığı anda gerçekleştiğini kabul etmektedir[47]. Bu nedenle, yalnızca propaganda içeriğinin görülmesi, silahlı grupla mesajlaşılması, katılma isteğinin açıklanması veya gruba ulaşmaya yönelik hazırlık yapılması, çocuğun henüz silahlı kuvvet veya grubun parçası haline gelmediği durumlarda tamamlanmış gönüllü katılma ile özdeşleştirilemez[48]. Buna karşılık çevrim içi iletişimin ardından çocuğun grup tarafından kabul edilmesi ve silahlı kuvvet veya grubun bir parçası haline gelmesiyle hukuken ilgili eşik aşılmış olur[49]. Bu bakımdan dijital ortam,

---

43 *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (n 4) para. 1105; Okebukola (n 1) 603-604.

44 Human Rights Watch (n 2) 36-37.

45 Human Rights Watch (n 2) 36.

46 *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (n 4) para. 1105, 1107.

47 *Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo* (n 5) para. 618.

48 *Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo* (n 5) para. 618; Okebukola (n 1) 603-604.

49 *Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo* (n 5) para. 618; *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (n 4) para. 1105.

gönüllü katılmanın hukuki unsurunu değiştirmemekte; esas olarak bu sonuca götüren sürecin daha erken, daha uzaktan ve daha az görünür biçimde başlamasına imkan sağlamaktadır[50].

Sonuç olarak dijital ortam bakımından hukuki değerlendirme, çevrim içi etkileşimin varlığından ziyade bu etkileşimin çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil olmasıyla kurduğu bağlantı üzerinde yoğunlaşmalıdır. Genel nitelikteki propaganda, bireyselleştirilmiş iletişim, ikna, vaat veya lojistik kolaylaştırma, silahlı gruba alma sürecinin parçaları veya göstergeleri olabilir; ancak gönüllü katılmanın hukuki eşiği çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil olmasıyla aşılmaktadır. Bu eşik aşıldıktan sonra ise çocuğun dijital ortamda ilk teması kendisinin kurmuş olması, katılma isteğini açıkça ifade etmesi veya sürecin görünürde gönüllü biçimde ilerlemesi ayrı bir hukuki sorunu gündeme getirmektedir: bu görünürdeki gönüllülüğe çocukların silahlı gruplara alınmasına ilişkin koruyucu kurallar bakımından hangi hukuki sonuç bağlanacağı[51].

IV. GÖRÜNÜRDE GÖNÜLLÜ DİJİTAL KATILIMIN HUKUKİ SONUÇLARI

Dijital ortamda çocuğun görünürde gönüllü biçimde silahlı gruba katılması, çocukların silahlı gruplara alınmasına ilişkin koruyucu kuralların uygulanmasını ortadan kaldırmamaktadır. Uluslararası insancıl hukuk bakımından on beş yaşından küçük çocukların silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara alınmasına ilişkin koruma, çocuğun katılım iradesinin bulunup bulunmamasına göre kurulmuş değildir. I No.lu Ek Protokol'ün 77(2). maddesi, çatışmanın taraflarının on beş yaşından küçük çocukları silahlı kuvvetlerine almaktan kaçınmasını öngörürken; II No.lu Ek Protokol'ün 4(3)(c) maddesi, on beş yaşından küçük çocukların silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara alınamayacağını düzenlemektedir. Çocukların silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara alınmaması ayrıca uluslararası teamül hukukunda Kural 136 kapsamında hem uluslararası hem de uluslararası olmayan silahlı çatışmalar bakımından kabul edilmektedir[52].

Uluslararası ceza yargısı kararları da bu koruyucu yaklaşımın yorumlanmasında, çocuğun görünürde gönüllü hareket etmesinin korumayı ortadan kaldırmadığını göstermektedir. UCM, *Ntaganda* kararında on beş yaşından küçük çocuklar bakımından gönüllü ve zorla silahlı gruba alınma arasındaki ayrımın yapılmasının güç olabileceğini ve çocuğun rızasının gönüllü katılmaya ilişkin suçlama karşısında geçerli bir savunma oluşturmadığını belirtmiştir. *Lubanga* kararında da çocuğun silahlı kuvvet veya gruba alınmaya rızasının bu sonucu değiştirmediği kabul

50 Pauwels (n 25) 12-13; UNICEF and Save the Children (n 23) 48.

51 *Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo* (n 5) para. 617-618; *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (n 4) para. 1105, 1107.

52 I No.lu Ek Protokol, madde 77(2); II No.lu Ek Protokol, madde 4(3)(c); ICRC, *Customary International Humanitarian Law Database,* Rule 136, 'Recruitment of Child Soldiers'.

edilmiştir[53]. Dolayısıyla dijital ortamda çocuğun gruba katılmak istediğini açıkça belirtmesi, ilk teması kendisinin kurması veya gruba ulaşmak için aktif davranışlarda bulunması, görünürde gönüllülüğün olgusal göstergeleri olmakla birlikte, on beş yaşından küçük çocuk bakımından silahlı gruba alınmaya ilişkin korumayı ortadan kaldıran bir hukuki sonuç doğurmamaktadır.

Bununla birlikte, rızanın korumayı ortadan kaldırmaması, çocuğun kararının oluştuğu koşulların hukuken önemsiz olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine dijital ortamda görünürde gönüllü katılımın değerlendirilmesinde, çocuğun katılma iradesinin hangi süreç sonunda ortaya çıktığı ayrıca önem taşımaktadır. Algoritmik olarak tekrarlanan içerikler, silahlı grup yaşamını cazip gösteren paylaşımlar, ekonomik vaatler, aidiyet ve statü imgeleri, bireyselleştirilmiş mesajlaşma ve çocuğun mevcut kırılganlıklarına yönelen iletişim biçimleri, fiziksel cebir içermeksizin katılma kararının oluştuğu çevreyi şekillendirebilmektedir[54]. Bu nedenle dijital ortam bakımından gönüllülük, yalnızca çocuğun nihai olarak "katılmak istiyorum" şeklinde bir irade açıklamasında bulunup bulunmadığı üzerinden değil, bu iradenin oluşmasına yol açan çevrim içi ve çevrim dışı koşulların bütünü içinde değerlendirilmelidir[55].

Dijital ortamın hukuki önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Geleneksel silahlı gruba alma biçimlerinde zorlama veya yönlendirme, kaçırma, tehdit, aile ya da akran baskısı gibi daha görünür davranışlar üzerinden gerçekleşebilirken, dijital ortam çocuğun kararının oluşumuna etki eden süreci daha dolaylı hale getirebilmektedir. Çocuğun belirli içeriklerle tekrar tekrar karşılaşması, silahlı grup yaşamının para, güç veya aidiyet imgeleri üzerinden sunulması ve ardından bireyselleştirilmiş iletişime geçilmesi, nihai katılma iradesinin görünürde çocuğun kendisinden kaynaklandığı bir süreç yaratabilmektedir[56]. Bu durum, dijital ortamda gönüllülüğün değerlendirilmesinde yalnızca son aşamadaki irade açıklamasına odaklanılmasının, silahlı grubun bu iradenin oluşumundaki rolünü görünmez kılma riskini beraberinde getirmektedir.

Bununla birlikte, dijital etkileşimin çocuğun kararının oluşumunda etkili olması, görünürde gönüllü her dijital katılımın zorla silahlı gruba alma olarak nitelendirilmesini gerektirmez. Ntaganda kararında UCM, zorla silahlı gruba alma ile gönüllü katılma arasındaki ayrımın cebir veya zorlama unsuruna dayandığını; zorlama kavramının fiziksel güçle sınırlı olmayıp psikolojik baskıyı da kapsayabileceğini belirtmiştir[57]. Dolayısıyla propaganda, algoritmik yönlendirme, ekonomik vaat veya ikna gibi dijital

---

53 *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (n 4) para. 1107; *Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo* (n 5) para. 617.

54 Pauwels (n 25) 12-13; Human Rights Watch (n 2) 32-34, 38.

55 Arman (n 9) 32-33; Okebukola (n 1) 592-593.

56 Pauwels (n 25) 12-13; Human Rights Watch (n 2) 33-34, 38. Ayrıca genel olarak bkz. van Coller (n 25).

57 *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (n 4) para. 1106.

etkilerin varlığı, tek başına gönüllü katılımı zorla silahlı gruba almaya dönüştüren bir ölçüt olarak kullanılamaz. Nitekim UCM, *Ongwen* kararında da zorla silahlı gruba alma ile gönüllü katılma arasındaki ayrımın zorlayıcılık unsuruna bağlı olduğunu ve bu unsurun değerlendirilmesinde fiziksel güç veya güç tehdidinin yanı sıra psikolojik baskının da dikkate alınabileceğini kabul etmiştir[58]. Bunların önemi, çocuğun katılma iradesinin hangi koşullarda oluştuğunu ve görünürdeki gönüllülüğün niteliğini değerlendirmede ortaya çıkmaktadır.

Bu çerçevede dijital ortamın ortaya çıkardığı hukuki sorun, çocukların silahlı gruplara alınmasına ilişkin mevcut kuralların yetersizliğinden ziyade, bu kuralların dijital ortamda gerçekleşen süreçlere nasıl uygulanacağının belirlenmesidir. Çocuğun çevrim içi propaganda ile karşılaşması veya silahlı grupla iletişim kurması tek başına silahlı gruba alınma sonucunu doğurmadığı gibi, çocuğun görünürde gönüllü biçimde gruba katılması da mevcut korumanın uygulanmasını engellememektedir. Bu iki nokta birlikte değerlendirildiğinde, dijital ortam bakımından hukuki incelemenin iki ayrı aşamada yürütülmesi gerekir: öncelikle çevrim içi davranışlar ile çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil olması arasındaki bağlantı belirlenmeli; bu bağlantının kurulabildiği durumlarda ise çocuğun görünürde gönüllü hareket etmiş olması, katılımın gerçekleştiği koşullar çerçevesinde değerlendirilmelidir[59].

Böyle bir yaklaşım, dijital ortamın hukuki önemini ne olduğundan fazla ne de az değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Dijital araçların kullanılması, genel propaganda veya çevrim içi temasın kendiliğinden silahlı gruba alma olarak nitelendirilmesini gerektirmemekte; buna karşılık çocuğun ilk teması kurmuş veya katılma isteğini açıklamış olmasını da silahlı grubun süreçteki davranışlarını hukuken önemsiz hale getiren bir olguya dönüştürmemektedir. Dijital ortamın ayırt edici etkisi, silahlı grubun çocuğun kararının oluşmasına etki edebildiği süreç ile çocuğun görünürde kendi inisiyatifiyle gruba katıldığı an arasındaki mesafeyi daha az görünür hale getirmesidir. Bu nedenle çocukların dijital ortamda silahlı gruplara alınmasında görünürde gönüllülük, tek başına belirleyici bir hukuki ölçüt olarak değil, çocuğun gruba dahil olmasına götüren sürecin bütünü içinde değerlendirilmesi gereken bir unsur olarak ele alınmalıdır.

SONUÇ

Çocukların silahlı gruplara alınmasında dijital araçların kullanılması, uluslararası insancıl hukuk bakımından bütünüyle yeni bir hukuki sorun yaratmamakta; mevcut silahlı gruba alma yasağının uygulandığı olgusal ortamı dönüştürmektedir. Sosyal medya platformları, özel mesajlaşma sistemleri ve çevrim içi oyun ortamları, silahlı grupların çocuklara fiziksel temastan önce ve coğrafi mesafeden bağımsız

[58] *Prosecutor v Dominic Ongwen* (Trial Judgment) ICC-02/04-01/15-1762-Red (4 February 2021) para. 2769.

[59] *Prosecutor v Bosco Ntaganda* (n 4) para. 1105-1107; *Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo* (n 5) para. 617-618; Okebukola (n 1) 592-593.

biçimde ulaşabilmesine imkan vermektedir. Bunun sonucunda silahlı gruba alma süreci, kaçırma veya fiziksel zorlama gibi görünür davranışlardan önce başlayabilmekte ve çocuğun görünürde kendi inisiyatifiyle hareket ettiği bir süreç biçimini alabilmektedir.

Bununla birlikte, dijital ortamda gerçekleşen her etkileşimin hukuken silahlı gruba alma olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Genel nitelikteki propaganda, algoritmik olarak önerilen içerikler veya silahlı grup yaşamını cazip gösteren paylaşımlar, çocuğun daha sonraki katılma kararını etkileyebilmekle birlikte, tek başına çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil edildiğini göstermemektedir. Dijital etkileşimin bireyselleşmesi, çocuğa yönelik doğrudan iletişim, ikna, vaat, yönlendirme veya lojistik kolaylaştırma silahlı gruba alma sürecinin somutlaştığını gösterebilir; ancak gönüllü katılma bakımından belirleyici hukuki eşik, çocuğun silahlı kuvvet veya grubun parçası haline gelmesidir.

Çocuğun çevrim içi ortamda ilk teması kendisinin kurması veya silahlı gruba katılmak istediğini açıkça ifade etmesi de bu değerlendirmeyi değiştirmemektedir. On beş yaşından küçük çocuk bakımından görünürde gönüllü katılım, çocukların silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara alınmasına ilişkin korumayı ortadan kaldırmamaktadır. Bununla birlikte, rızanın korumayı bertaraf etmemesi, çocuğun kararının oluştuğu koşulların hukuken önemsiz olduğu anlamına da gelmemektedir. Algoritmik yönlendirme, ekonomik vaatler, aidiyet ve statü imgeleri, bireyselleştirilmiş iletişim ve çocuğun mevcut kırılganlıkları, görünürde gönüllü iradenin oluştuğu koşulların değerlendirilmesinde dikkate alınmalıdır. Ancak bu unsurların varlığı da tek başına gönüllü katılımın zorla silahlı gruba alma olarak nitelendirilmesi sonucunu doğurmamalıdır.

Bu çalışma bakımından dijital ortamın asıl hukuki önemi, yeni bir silahlı gruba alma biçimi yaratmasından değil, silahlı grubun davranışı ile çocuğun görünürde kendi iradesiyle gerçekleştirdiği katılım arasındaki sınırı daha az görünür hale getirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle dijital ortamda çocukların silahlı gruplara alınmasının değerlendirilmesinde iki aşamalı bir yaklaşım benimsenmelidir: ilk olarak çevrim içi davranışlar ile çocuğun silahlı kuvvet veya gruba dahil olması arasındaki bağlantı belirlenmeli; ikinci olarak, bu eşik aşıldığında çocuğun görünürde gönüllü hareket etmiş olması, katılım iradesinin oluştuğu koşulların bütünü içinde değerlendirilmelidir. Böyle bir yaklaşım, bir yandan genel çevrim içi propaganda veya temasın silahlı gruba alma kavramını gereksiz biçimde genişletmesini önlerken, diğer yandan dijital ortamın yarattığı görünürde gönüllülüğün çocuklara sağlanan korumayı zayıflatmasının önüne geçmektedir.

KAYNAKÇA

12 Ağustos 1949 tarihli Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi (IV No.lu Cenevre Sözleşmesi)

12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'ne Ek Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokol, 8 Haziran 1977 (I No.lu Ek Protokol)

12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'ne Ek Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokol, 8 Haziran 1977 (II No.lu Ek Protokol)

20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

25 Mayıs 2000 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki Seçmeli Protokol

Arman P, *Çocuk Savaşçıların Uluslararası Hukuktaki Statüsü* (Yetkin Yayınları 2021)

Blackwell AH, Agengo Y, Ozoukou D, Wendt JU, Nigane A, Goana P, Kanani B and Falb K, 'Drivers of "Voluntary" Recruitment and Challenges for Families with Adolescents Engaged with Armed Groups: Qualitative Insights from Central African Republic and Democratic Republic of the Congo' (2023) 3(5) *PLOS Global Public Health* e0001265, 1-25

Committee on the Rights of the Child, 'Concluding Observations on the Combined Sixth and Seventh Periodic Reports of Colombia' UN Doc CRC/C/COL/CO/6-7 (27 February 2026)

Hollobon M, Hughes D and Pourmalek P, 'Children and Cyberconflict: (Re) assessing Harm and the Capacity of Legal Instruments to Protect' in Bameka CM, Barrett JC, Kamara M, Hanson K and Drumbl MA (eds), *Children and Violence: Agency, Experience, and Representation in and beyond Armed Conflict* (Routledge 2025) 105-124

Human Rights Watch, *'I Thought I'd Never See My Mom Again': Recruitment and Use of Children by Colombian Armed Groups* (Human Rights Watch 2026)

International Committee of the Red Cross, *Children Associated with Armed Forces or Armed Groups* (ICRC June 2017)

International Committee of the Red Cross (ICRC), *Customary International Humanitarian Law Database*, Rule 136, 'Recruitment of Child Soldiers'

Kohrt BA, Yang M, Rai S, Bhardwaj A, Tol WA and Jordans MJD, 'Recruitment of Child Soldiers in Nepal: Mental Health Status and Risk Factors for Voluntary Participation of Youth in Armed Groups' (2016) 22(3) *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology* 208-216

Lamphere-Englund G, *Protecting Children in Online Gaming: Mitigating Risks from Organized Violence* (UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Working Paper, October 2025)

Legassicke M, Johnson D and Gribbin C, 'Definitions of Child Recruitment and Use in Armed Conflict: Challenges for Early Warning' (2024) 26(3) *Civil Wars* 430-454

Maravall-Buckwalter I, 'The Inconsistencies of Age-Related Incapacity Thresholds in International Law: Child Rape Victims at a Disadvantage' (2022) 22 *Human Rights Law Review* 1-21

O'Bright B, 'Child Soldiery in the Information Age' (2017) 2 *Allons-y* 53-70

Okebukola EO, 'Training Children for Armed Conflict – Where Does the Law Stand?' (2014) 14 *International Criminal Law Review* 588-618

Pauwels E, *Protecting Children in Cyberconflicts* (UNICEF Office of Global Insight and Policy 2022)

Prosecutor v Alex Tamba Brima, Brima Bazzy Kamara and Santigie Borbor Kanu (Trial Judgment) SCSL-04-16-T (20 June 2007)

Prosecutor v Bosco Ntaganda (Trial Judgment) ICC-01/04-02/06-2359 (8 July 2019)

Prosecutor v Dominic Ongwen (Trial Judgment) ICC-02/04-01/15-1762-Red (4 February 2021)

Prosecutor v Moinina Fofana and Allieu Kondewa (Appeal Judgment) SCSL-04-14-A (28 May 2008)

Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo (Judgment pursuant to Article 74 of the Statute) ICC-01/04-01/06-2842 (14 March 2012)

Rasmussen LB, Atterby C and Dutordoir L, 'Building the Case for a Social and Behaviour Change Approach to Prevent and Respond to the Recruitment and Use of Children by Armed Forces and Armed Groups' (2023) 105(924) *International Review of the Red Cross* 1729-1757

The Paris Principles: Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces or Armed Groups (February 2007)

UNICEF and Save the Children, *Paris Principles Operational Handbook* (2022)

van Coller A, 'Artificial Intelligence, Targeted Communication, and the Recruitment of Children in Armed Conflict' (2025) 50 *South African Yearbook of International Law* 1-47

Waschefort G, *International Law and Child Soldiers* (Hart Publishing 2015)